

בית המשפט המחוזי בתל אביב - יפו

ת"א 1464-05 אר-און השקעות בע"מ נ' הבנק הבינלאומי הראשון לישראל בע"מ

בפני השופט דר' עמירם בנימיני

התובעת המייצגת אר-און השקעות בע"מ
ע"י ב"כ עו"ד ר' דקל

- נגד -

הנתבע הבנק הבינלאומי הראשון לישראל בע"מ
ע"י ב"כ עו"ד ד' קדם ממשרד עוה"ד קנטור, אלחנני, טל ושות'

פסק – דין

(אישור הסדר פשרה בתובענה ייצוגית)

1. התובעת הגישה בקשה לאישור תובענה ייצוגית (להלן: "הבקשה") נגד הבנק הנתבע (להלן: "הבנק"), בטענה שהטעה את לקוחותיו והפר את חובת הגילוי הנאות כלפיהם בנוגע לדרך חישוב הריבית בהלוואות מטבע חוץ (מט"ח). הבנק חישב את הריבית לפי "שנה" בת 360 יום, במקום לחשבה לפי 365 יום או 366 יום (בשנה מעוברת), ובכך חייב את הלקוחות בריבית אפקטיבית גבוהה יותר מזו שהם סברו שהם משלמים ושהיה עליהם לשלם.

עילות התביעה של הבקשה הן הטעיה לפי סעיף 3 לחוק הבנקאות (שירות ללקוח), התשנ"א-1981 והפרת חובת הגילוי הנאות על פי סעיף 5 לחוק זה, לאור הוראת סעיף 1 לכללי הבנקאות (שירות ללקוח) (גילוי נאות ומסירת מסמכים), התשנ"ב-1982 שעניינו דרך חישוב הריבית.

הקבוצה התובעת הוגדרה בבקשה ככוללת את כל לקוחות הבנק שנטלו הלוואות במט"ח, שמועדי הפירעון שלהן הן לאחר יום 10.5.96 (המיועד בו התאפשרה הגשת תובענות ייצוגיות לפי חוק הבנקאות), ואשר בהסכמי ההלוואות עליהם חתמו עם הבנק לא צויין במפורש שהריבית מחושבת על בסיס שנה בת 360 יום.

בית המשפט המחוזי בתל אביב - יפו

ת"א 1464-05 אר-און השקעות בע"מ נ' הבנק הבינלאומי הראשון לישראל בע"מ

הנוק הנטען לקבוצה הוערך בבקשה בסך של כ- 65 מיליוני ש"ח, וזאת בשנים 1996-1998, שכן ביום 1.1.99 הפסיק הבנק להשתמש בנוסח הסכמי ההלוואות במט"ח שהם נשוא הבקשה. הסעד שהתבקש בתביעה הוא השבת סכומי הריבית שנגבו ביתר, קרי: הפער בין הריבית שהיתה נבית לפי מספר הימים המדויק בכל שנה, לבין הריבית שנגבתה על בסיס שנה בת 360 יום.

2. הבנק טען בתגובתו לבקשה כי יש לדחות את התביעה על הסף בשל פיצול עילות וסעדים, לאור תובענה ייצוגית קודמת שהגישה התובעת נגד הבנק בנוגע לאותן הלוואות שהן נשוא התובענה בתיק זה (טענה זו נדחתה בבית משפט זה לגבי הקבוצה התובעת, אך נשמרה לבנק הזכות להעלותה בערעור אם תאושר התובענה). כמו כן העלה הבנק טענת התיישנות לגבי התובעת והקבוצה כולה, לאור ההלכה שנפסקה בבית המשפט העליון כי מועד היווצרות עילת הטעיה הוא מועד ההתקשרות בהסכם, ולא מועד חיובי היתר הנטענים (התביעה מתייחסת, כאמור, להסכמים שנחתמו עד סוף שנת 1998 והיא הוגשה ביום 31.3.05).

לגופו של עניין טען הבנק כי ההלוואות נשוא התביעה הן בריבית ליבור BBA המחושבת על בסיס מכנה של 360 יום, והיא נקבעת בלונדון ונהוגה בכל העולם. אף הבנק עצמו משלם על ההלוואות שהוא נוטל לצורך מימון מתן ההלוואות ללקוחות ריבית המבוססת על 360 יום בשנה. לכן לא היתה כל הטעיה בדרך בה נגבתה הריבית מחברי הקבוצה התובעת. עוד טען הבנק כי התביעה אינה ראויה להתברר כתובענה ייצוגית, שכן יש לברר אצל כל לקוח האם היה מודע לנוהג לחשב את הריבית לפי 360 יום בשנה, והאם היה נמנע מליטול את ההלוואה בשל עובדה זו (שאלת הקשר הסיבתי וקיומו של נזק).

3. לאחר שנשמעו עדויות המצהירים בבקשה לאישור התביעה, והוגשה עמדת המפקח על הבנקים, הגישו הצדדים לבית המשפט בקשה ראשונה לאישור הסדר פשרה. המפקח על הבנקים מציין בתגובתו כי בנק המחשב את הריבית החלה על הלוואה לפי מספר ימים נמוך ממספר ימות השנה חייב לגלות זאת ללקוח. עם זאת, מוסיף המפקח, דרך החישוב בה נקט הבנק על בסיס 360 ימים בשנה מקובלת בכל הבנקים בארץ, ואין מוכרות למפקח הלוואות דומות (במט"ח) שניתנו לפי דרך חישוב שונה.

בית המשפט המחוזי בתל אביב - יפו

ת"א 1464-05 אר-און השקעות בע"מ נ' הבנק הבינלאומי הראשון לישראל בע"מ

4. לאחר שבית המשפט דן בבקשה לאישור הסדר הפשרה והעיר הערות שהצריכו את שיפור ההסדר המוצע, הגישו הצדדים בקשה שניה לאישור הסדר פשרה הכוללת את התיקונים שנדרשו על ידי בית המשפט. ביום 9.12.10 החלטתי לאשר באופן עקרוני את הסדר הפשרה. בהחלטה זו הוריתי לצדדים לפעול על פי הפרוצדורה הקבועה בסעיפים 18 ו-25 לחוק תובענות ייצוגיות, התשס"ו-2006 (להלן: "החוק"), בכל הנוגע לאישור הסדר פשרה. בהתאם לכך פורסמו הודעות בעיתונים הכוללות את פרטי הסדר הפשרה, לצורך הגשת התנגדויות, וההסדר נשלח גם ליועץ המשפטי לממשלה ולמפקח על הבנקים. אלו התבקשו להביע דעתם גם לגבי שאלת הצורך במינוי בודק לפי 19(ב) לחוק.

5. ואלו עיקרי הסדר הפשרה המתוקן שהוגש לאישור בית המשפט, ושאותו הצדדים מבקשים לאשר כיום:

א. הקבוצה התובעת תכלול את כל לקוחות הבנק בעבר ובהווה שנטלו מהבנק הלוואות במט"ח על פי חוזה הלוואה שנעשה לפני יום 1.1.99 (המועד בו הוחלף הנוסח בחוזה המציין במפורש שהריבית מחושבת לפי 360 ימים בשנה).

ב. הצדדים מסכימים כי סכום ההפרש הכולל בין הריבית שנגבתה מחברי הקבוצה לבין זו שהיתה נגבית לפי חישוב של 365 ימים בשנה בתקופה הרלבנטית (מיום 1.4.98 – שבע שנים לאחר ממועד הגשת התביעה – ועד יום 31.5.08) הינו בסך 19,777,333 ₪ (להלן: **ההפרש המזכה**). אך במסגרת הסדר הפשרה הוסכם שתברי הקבוצה יהיו זכאים להתזר כספי בשיעור של 20% מן ההפרש המזכה, קרי: חמישית מהסכום שהיו מקבלים לו היו זוכים בתביעה. סכום ההתזר הכללי לחברי הקבוצה הינו אפוא 3,955,467 ₪. ההפרש המזכה דלעיל כולל הפרשי הצמדה וריבית שנתית של 4% לגבי כל חיוב ריבית. סכום זה מבטא את הסיכונים והסיכויים של כל אחד מהצדדים (ראה בהמשך). הסכום דלעיל מבוסס על נתונים ובדיקות שערכו סגן ראש אגף חשבונאי ראשי בבנק, מר יהודה פיקסלר, ומנהל מחלקת ניהול מידע בחברת מחשוב ותפעול פיננסי בע"מ, מר ארז דריקר, שתצהיריהם תומכים בהסכם הפשרה.

ג. לגבי אופן התזר הסכום המגיע לחברי הקבוצה, קיימת חלוקה בין אלו שהם עדיין לקוחות הבנק לבין לקוחות העבר (להלן: "תובע עבר"). לגבי הלקוחות הקיימים, יחזיר הבנק את סכום הזיכוי לחשבונו של כל לקוח. בהסכם לא צויין בתוך כמה זמן יבוצע דבר זה, ועל כן יש לקבוע כי הוא ייעשה בתוך 45 יום ממועד מתן פסק דין זה.

בית המשפט המחוזי בתל אביב - יפו

ת"א 1464-05 אר-און השקעות בע"מ נ' הבנק הבינלאומי הראשון לישראל בע"מ

אשר לתובעי העבר, הרי שלגביהם נקבע בהסכם הפשרה כי הבנק יפרסם בתוך 30 יום ממועד אישור ההסדר מודעה בשני עיתונים יומיים נפוצים על דבר ההסדר ועל זכאותו של כל אחד מתובעי העבר, חברי הקבוצה, לתבוע את הסכום המגיע לו כאמור דלעיל, וזאת בתוך 90 יום ממועד פרסום ההודעה. תובעי העבר ידרשו להמציא לבנק את הפרטים והראיות שבידיהם לשם קבלת ההסדר, ובמידה והם נכללים בהסדר, יבוצע התשלום תוך 15 יום לאחר תקופת בדיקה של 45 יום. זכותם זו של תובעי העבר תפקע אם לא יגישו לבנק דרישה בתוך 90 יום ממועד פרסום ההודעה.

לאחר ביצוע הסכם הפשרה, יתרום הבנק את ההפרש בין הסכום שהוחזר בפועל לחברי הקבוצה לבין סכום ההחזר הכולל המשוער של הקבוצה (3,955,467 ש"ח) לעמותות למען ילדים בסיכון, ילדים חולי סרטן או ילדים בעלי לקויות שונות, כמפורט בהסכם.

ד. בא כוח התובעת, עו"ד ר' דקל, יפקח על ביצוע הסדר הפשרה, ולצורך כך יהיה מוסמך לקבל מידע או מסמכים מהבנק ולערוך בדיקות כמפורט בסעיף 6 להסכם הפשרה.

ה. ממועד אישור הסכם הפשרה יחושבו כל חיובי הריבית השוטפים בגין ההלוואות שטרם נפרעו על בסיס 365 ימים בשנה.

ו. הצדדים המליצו לבית המשפט לשלם לתובעת המייצגת ולבא כוחה סכום כולל של 840,000 ש"ח. בהודעה שהגישו מנהל התובעת ובא כוחה הם ביקשו לחלק ביניהם סכום זה כך שהתובעת תקבל 35% מהסכום ובא כוחה יקבל 65% מהסכום בתוספת מע"מ.

ז. לאחר חלוף המועד שנקבע בהחלטה בדבר האישור הראשוני של הסדר הפשרה, לא הוגשו תגובות או התנגדויות כלשהן, זולת התנגדותו של מר יהודה קולטון. לאחר שעיינתי בהתנגדות זו ובתגובות שהגישו הצדדים לה, הגעתי למסקנה כי יש לדחות את ההתנגדות בהסתייגות אחת המקובלת על הבנק: במקביל לפרסום ההודעה לתובעי העבר על זכותם להגיש דרישה לפיצוי על פי ההסדר, ישלח להם הבנק מכתב לפי כתובתם האחרונה הידועה בבנק בתוך 30 יום ממתן פסק דין זה.

בית המשפט המחוזי בתל אביב - יפו

ת"א 1464-05 אר-און השקעות בע"מ נ' הבנק הבינלאומי הראשון לישראל בע"מ

אינני רואה צורך לעסוק בטענות המקדמיות של הבנק בדבר הגשת ההתנגדות. ההתנגדות הוגשה במועד, בניגוד לטענת הבנק, והיא הוגשה על ידי אדם שעל פי מסמך שצירף הומחו לו זכויותיהן של חברות שהן חברות בקבוצה התובעת. מכל מקום, אם הייתי מוצא טעם בהתנגדות, היה מקום להתחשב בנימוקיה בלא כל קשר למעמדו של מתנגד זה או אחר, שכן מדובר בזכויות של הקבוצה כולה. לכן גם איני מוצא לנכון להתייחס לטענות הבנק בדבר מניעיו "הנקמניים" של המתנגד. יש לבחון את טעמי ההתנגדות לגופם. כך גם אין צורך לצרף תצהיר להתנגדות לפי החוק או התקנות, אם כי כמובן שלצורך העלאת טענה עובדתית שנויה במחלוקת יש צורך בתצהיר כדבר המובן מאלי, אף אם הדבר לא נאמר בתקנות. לבסוף, יש לדחות את טענת הבנק כי מי שיכול היה להודיע שאין ברצונו להימנות עם הקבוצה התובעת ולא עשה כן, אינו רשאי להתנגד. סעיף 18(ד) לחוק מעניק את זכות ההתנגדות לכל מי שנמנה עם חברי הקבוצה התובעת, שאם לא כן לא יהיה מי שיוכל להתנגד להסדר (שהרי מי שאיננו חבר בקבוצה איננו זכאי להגיש התנגדות).

לגופה של ההתנגדות, הרי שיש לזכור שמדובר בהסדר פשרה, שבו כל אחד מהצדדים מוותר על חלק מטענותיו. תמיד יכול אדם לבוא ולהציע הסדר פשרה שיעניק לקבוצה סכום פיצוי גבוה יותר. אך זאת טיבה של פשרה, המביאה בחשבון את הסיכונים והסיכויים של כל צד. דברים אלה אמורים לגבי הטענה שחישוב ההחזר מבוסס על 365 ימים בשנה, לעומת 360 ימים, למרות שבחלק מהשנים היו 366 ימים בשנה (כפי שצוין בבקשת האישור). כך גם איני מוצא ממש בטענה כנגד ההוראה המחייבת את תובעי העבר להגיש תביעתם תוך 90 יום בטרם תפקע: הצדדים זקוקים לוודאות בנוגע למצבם, והשאיפה היא לבצע את ההסכם בתקופה סבירה. עתה, משהוספה החובה לשלוח מכתב לתובעי העבר, אין סיבה שלא יגישו תביעתם בתוך 90 יום, אם יש ברצונם לתבוע החזר.

אשר לטענת המתנגד כי יש להחיל את ההסדר גם על משיכת יתר בחשבונות במט"ח, הרי שלא זו היתה עילת התביעה, ואין להרחיבה במסגרת התנגדות לאישור הסדר פשרה. כך גם לגבי טענת המתנגד כי "אין זה מן הנמנע" שגם לאחר יום 1.1.99 ניתנו הלוואות במט"ח על סמך נוסח ההסכם הקודם; אין די בטענה ספקולטיבית זו, הסותרת את תצהירו של יהודה בוצר מטעם הבנק ואף את ההנחה העומדת בבסיס התביעה. אשר לטענה בדבר חיוב תובעי העבר להציג ראיות, הרי יש להסתפק בהודעת הבנק שתובעים אלו נדרשים להציג מסמכים רלבנטיים "ככל שהם מצויים בידם". יש לזכור שמדובר באנשים שכבר אינם לקוחות של הבנק, ולכן דרישה זו מוצדקת בשל הקושי הגדול יותר באיתור מסמכיהם.

בית המשפט המחוזי בתל אביב - יפו

ת"א 1464-05 אר-און השקעות בע"מ נ' הבנק הבינלאומי הראשון לישראל בע"מ

7. לאחר ששקלתי את פרטי הסדר הפשרה, שכאמור תוקן ושופר בהתאם לדרישות בית המשפט, הגעתי לכלל מסקנה כי הסדר הפשרה ראוי ומאוזן ויש לאשרו. ההסדר הוא – כדרישת סעיף 19(א) לחוק – ראוי, הוגן וסביר בהתחשב בעניינם של חברי הקבוצה. כן שוכנעתי כי קיימות שאלות של עובדה ומשפט המשותפות לכלל חברי הקבוצה, וכי סיום ההליך בהסדר פשרה הוא הדרך היעילה וההוגנת להכרעה במחלוקת בנסיבות הענין. לכאורה, פשרה בשיעור של 20% מן הסכום הנתבע נראית בעייתית. אולם לאחר ששקלתי את מכלול הסיכונים של חברי הקבוצה הגעתי למסקנה כי פשרה זו סבירה בנסיבות העניין. מדובר בהלוואות במט"ח, לפי ריבית ליבור המחושבת בעולם ונקבעת בלונדון לפי 360 ימים בשנה, וכפי שמציין המפקח על הבנקים אין מוכרות הלוואות המחושבות בדרך שונה, בתקופה הרלבנטית. לכך יש השלכה ממשית על שאלת ההטעיה של כל לקוח ולקוח, שהרי חלק מהלקוחות בוודאי היו מודעים למצב זה, הואיל והוא שיקף את הנהג הקיים. בנוסף, הואיל וזו המתכונת הנהוגה, לא ברור איזו אופציה עמדה בפני הלקוחות, והאם היו נמנעים מליטול הלוואה בריבית המחושבת לפי 360 ימים בשנה, שהרי זה היה הנהג בכל הבנקים. כל אלו מעמידים בספק את שאלת ההטעיה ואת שאלת הקשר הסיבתי בין הנזק הנטען לבניה. יותר מכך, מדובר בסוגיות הפוגעות בהומוגניות הנדרשת לאישור תביעה ייצוגית.

זאת ועוד, בפני חברי הקבוצה ניצבת סוגיה לא פשוטה של התיישנות לנוכח ההלכה שנפסקה בע"א 1349/05 **שוב נ' בנק ירושלים** (2009), לפיה מועד היווצרות עילת ההטעיה הוא מועד ההתקשרות בהסכם ולא מועד חיובי היתר הנתענים. במקרה דנא, מוסכם על הצדדים כי עילת התביעה מתייחסת להסכמים שנחתמו לפני יום 1.1.99, כאשר התביעה הוגשה ביום 31.3.05. עובדה זו היתה עשויה לצמצם עד מאוד את מספר חברי הקבוצה, בעוד שעל פי הסכם הפשרה ניתן פיצוי לכל הלקוחות שחתמו על הסכמי הלוואה מן הסוג הנדון לפני יום 1.1.99, ובנוגע לכל סכומי הריבית בהם חוייבו מיום 1.4.98 (שבע שנים לפני הגשת התביעה) ועד יום 31.5.08. בנסיבות אלו, ולנוכח הסיכונים הגדולים לפניהם עמדה הקבוצה שותף אני לדעת בא כוחה כי הסכם הפשרה מאוזן וסביר לאור הסיכונים שעמדו בדרכה. יש גם לציין כי החוזר נעשה בכסף, ולא באמצעות הטבות כלשהן שקשה להעריך את טיבן.

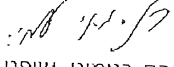
8. אינני סבור שיש הכרח במינוי בודק במקרה זה. הנתונים שעליהם מבוססת הפשרה נבדקו על ידי דרגים בכירים בבנק, כמפורט לעיל, והם מפורטים בתצהירים שצורפו להסכם הפשרה. על ביצוע הסכם הפשרה יפקח בא כוח התובעת. הערכת הסיכונים והסיכויים של התביעה היא ענין שבית המשפט יכול להכריע בו בעצמו. לאור כל אלו, נראה לי כי אין צורך במינוי בודק שיגדיל את עלויות הצדדים ויאריך את משך אישור ההסכם ללא תועלת הנראית לעין.

בית המשפט המחוזי בתל אביב - יפו

ת"א 1464-05 אר-און השקעות בע"מ נ' הבנק הבינלאומי הראשון לישראל בע"מ

9. סכום התגמול לתובעת ולבא כוחה ראוי, אם כי הוא בשיעור גבוה לעומת סכום הפיצוי בפועל העומד על כ- 4 מיליון ₪ (תגמול כולל לשניהם בהיקף של 840,000 ₪). סבור אני כי הן התובעת והן בא כוחה נטלו על עצמם סיכון לא קטן בהגשת תובענה זו, שכאמור לעיל כרוכה בסיכונים, והושקעה עבודה רבה בהכנת התובענה והבקשה ובניהולה (כאמור לעיל הראיות כבר נשמעו). יש גם להביא בחשבון את תפקידו של בא כוח התובעת טרם הסתיים, שכן נדרש הוא לפקח על ביצוע ההסכם. בנוסף, התגמול לתובעת ולבא כוחה איננו על חשבון הקבוצה (בניגוד למה שהוצע בהסדר הפשרה הראשוני, ושונה לדרישת בית המשפט). לפיכך אני מאשר גם את ההסדר לענין התגמול לתובעת ולבא כוחה, אשר יחולק ביניהם בהתאם להודעה שהגישו לבית המשפט.
10. אני מורה על פרסום הודעה לפי סעיף 25(4) לחוק, בהתאם לנוסח שיובא לאישור בתוך 14 יום, וזאת בעיתונים בהם פורסם האישור הראשוני של הסדר הפשרה. הפרסום יכלול את הפרטים המצוינים בסעיף 25(א)(ד) לחוק, תוך ציון עילות התביעה, השאלות המהותיות של עובדה ומשפט המשותפות לכל חברי הקבוצה, הסעד שניתן ושיקולי בית המשפט באישור ההסדר.
11. לאור כל אלו אני מאשר את הסכם הפשרה ונותן לו תוקף של פסק דין, בכפוף לתוספת של משלוח מכתב לתובעי העבר, ולהבהרה כי הם ידרשו להציג מסמכים "ככל שהם מצויים בידם".
12. המזכירות תשלח העתק פסק הדין לב"כ הצדדים. ב"כ התובעת ידאג להעברת עותקים בתוך 7 ימים ליועמ"ש, למפקח על הבנקים ולמנהל בתי המשפט.
- ניתן היום, ד' בסיון תשע"א (6.6.11), בהעדר הצדדים.

דר' עמרם בנימיני, שופט